

pesmi in njih različic. Avtor sklone knjigo z ugotovitvijo, da ima naša etnomuzikologija na tem področju še veliko težkega dela. Prav na Vodovnikovem primeru namreč kaže preveriti in razvijati nekatere teoretično-metodološke elemente etnomuzikološke znanosti pri nas.

Knjiga je opremljena z izredno kakovostnimi fotografijami Edvarda Gregoriča, ki nam še dodatno približajo pohorskega človeka in njegovo okolje.

To izjemno delo dopolnjujeta še kronika pomembnejših dogodkov na Slovenskem v času Vodovnikovega življenja (1791—1858) in slovarček manj znanih besed iz Vodovnikovega besednjaka.

Vsekakor je treba pohvaliti skrbno melodično in tekstovno obdelavo gradiva. Posebnost so v tekstu označene težke dobe napeva, kar dodatno prispeva k boljši celostni predstavitvi Vodovnikovih pesmi.

Kljub temu, da se glede strokovnega poimenovanja, s katerim običajno novo nastalo delo nekam uvrstimo, avtor sam ni mogel odločiti, bi jaz označil knjigo kot »zgodbo« o Juriju Vodovniku in njegovih pesmih. Zgodbo seveda v smislu avtorjevega namena, da bi karseda poljudno pisal sicer strogo strokovno delo. Cvetko se z veliko mero poguma zagnanosti in seveda tudi poznavanja poda na razgret asfalt večne dileme med umetno in ljudsko ustvarjalnostjo. Kot sam prizna, je vprašanj okrog Vodovnikovih pesmi še precej. Ravno zato bi bilo patrebno knjigi posvetiti še več pozornosti, kot je je bila deležna do sedaj.

Robert Vrčon

Angelos Baš, *Opisi oblačilnega videza na Slovenskem v 17. in 18. stoletju*. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1989. (Gradivo za narodopisje Slovencev — Materialia ad ethnographiam Slovenorum spectantia; 4) YU ISBN 86-7131-027-2 0007562752, 107 str. teksta.

Pred nama je opet jedan od vrlo korisnih radova s područja kulture odijevanja poznatog autora, etnologa A. Baša, koji se već godinama intenzivno posvećuje obradi te teme na području Slovenije. Ovom knjigom Baš paralelno prati ostvarivanje svog zamašnog plana, tj. da tu temu svestrano osvijetli i znanstveno obradi za razdoblje od kraja srednjeg vijeka do naših dana. Do sada su mu već objavljene dvije knjige: »Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku in 16. st.« (1970) i »Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času« (1987). U njima je na osnovu arhivske, tiskane i obilne slikovne građe sistematski sredio i istaknuo značajke odijevanja tih dvaju razdoblja. Znajući, da je građa osnova za svako daljnje studijsko proučavanje, Baš je s mnogo truda prikupio gotovo sve od onoga što se o odijevanju navodi u raznovrsnim izvorima, po brojnim raspršenim putopisima, opisima slovenskih krajeva i ljudi i njihovih običaja. Za neka razdoblja pribavio je i arhivske podatke, koji su doduše, obzirom na odijevanje, obično veoma škrti. (Prva knjiga čiste građe: »Opisi kmečkoga oblačilnega videza na Slovenskem v 1. polovici 19. stoletja«, objavljena je 1984. u istom nizu pod br. 2.)

dima i putnim zabilježkama putopisaca, koje su katkad samo usputne, dok ponekad pružaju i vrijedna zapažanja pa i usporedbe sa srodnim pojavama izvan neposredno promatranog područja. No najznačajniji udio u građu o načinu odijevanja

Autor je za knjigu koja je pred nama građu crpio po rječnicima, propovjeganja na tlu Slovenije 17. i 18. st. dala su dva znamenita opisivača slovenske zemlje tog razdoblja. To je za drugu pol. 17. st. J. W. Valvasor svojim enciklopedijskim djelom »Die Ehre Dess Hertzogthums Crain« (slovenski izbor M. Rupel, Valvasorjevo berilo, Ljubljana 1951) i puno stoljeće kasnije B. Hacquet sa svoja tri djela posvećena tom području. Oboje njih, prikazujući prirodne, povijesne i kulturne značajke nekih dijelova Slovenije, dotiču se i načina odijevanja njihovih stanovnika. Od građe, koju Baš u knjizi iznosi u 149 jedinica, njih 60 potječe iz Valvasora, a 25 je Hacquetovih. Većim brojem jedinica uz njih može stati jedino B. F. Hermann iz čijeg je putopisa po nekim zemljama Austrije i Europe (1780) izdvojeno 13 jedinica. Preostalih 19 autora raznih zapisa zastupljeno je s po 1—4 jedinica teksta (ukupno 51 jedinica).

Raspored knjige teče po Bašovom ranije utvrđenom metodološkom postupku. U I se dijelu donose opisi seljačkog načina odijevanja kronološkim redom prema pokrajinama: Slovenska Štajerska (7 jedinica); Kranjska s podregijama Gorenjskom, Dolenjskom, Notranjskom i Istrom (54 jedinica); Goriška (2 jedinice); okolica Trsta (3 jedinice). Već iz omjera građe očito je, koliko su Valvasorovo djelo o Kranjskoj i Hacquetovi opisi obogatili naše znanje i o toj temi u prošlosti.

II dio prikazuje pojedine sastavne dijelove seljačkog odijevanja, koji dolaze do izražaja u posebnim prilikama. Tako doznajemo kako se kretalo po snijegu i po vodi, o načinu izrade odjevnih materijala i nekih dijelova odjeće, o ulozi

nekih predmeta u običajima rođenja, odnosno u svadbenim običajima (dragocjeni podaci o svadbenim vjencima i kiticama), o predmetima koj prate ples (sablja), o navici pušenja i njušenja duhana. U poglavlju »Varia« govori se o opremanju prilikom određenih svečanosti, o ophođenju seljaka u susretu s gospodom, o organiziranom pranju rublja ljubljanskih građana na selu, o opremi hodočasnika, o potpunoj golotnji oba spola prilikom ribolova. U poglavlju o nazivlju iscrpno su navedeni odjevni termini iz onodobnih rječnika i to s početka 17. st. (2), iz prve pol. 18. st. (2) i iz druge pol. 18. st. (4). U zasebno poglavlje uvršteni su podaci o fizičkim osobinama slovenskog puka.

U III i IV dijelu knjige izdvojeni su podaci koji govore o plemićkom i građanskom načinu odijevanja u Ljubljani kao i o proizvodnji materijala i dijelova odjeće tog odjavnog inventara. Ti su podaci svojim opsegom, u usporedbi s prvim dijelovima knjige, samo skromni dodatak. Konačno, to je razumljivo, jer je način odijevanja širokih slojeva naroda, zbog svojih posebnosti i regionalnih značajki privlačio pažnju pisaca, dok su plemićki i građanski društveni sloj slovenskih krajeva pratili srednjoevropsku kulturu odijevanja, bez nekih značajnih izdvajanja iz tog kruga.

U Sloveniji u to vrijeme specifično ruho još općenito značajno za sav se-ljački svijet, a ta će se slika tek u 19. st. postepeno, ali i konačno izgubiti pa je zato građa prikazanog razdoblja dragocjena za utvrđivanje opće slike i regionalnih posebnosti u odijevanju slovenskog puka. Na osnovi te građe može se pratiti oblikovanje ruha i u krajevima koji graniče sa slovenskim područjem, kao npr. u Hrvatskom Zagorju i u Istri. Osim toga mogu se uočiti neke pojave u domeni odijevanja, kao npr. alpski utjecaji (sivo sukno sa crvenim porubima i crveni prsluk u muškoj te odjeća od mezlana u ženskoj nošnji), dok su još uvijek prisutne neke općeslavenske značajke odijevanja (bijelo platno, platnene široke hlače u muškom ruhu ili platnena plahta za zagrtanje u žena).

Knjiga s građom o kulturi odijevanja na tlu Slovenije 17. i 18. st. postaje nezabavljivi priručnik svakome, ko pristupa proučavanju odjevne problematike ne samo u okvirima slovenskog područja, nego i susjednih krajeva.

Jelka Radauš-Ribarić

Janez Bogataj, *Domače obrti na Slovenskem*. Ljubljana 1989, 245 str., (ang. in nem. povzetek).

Med etnološkim publikacijama, ki so v zadnjem času prišle na slovenski knjižni trg, je zbudila precejšnjo medijsko pozornost knjiga Janeza Bogataja *Domače obrti na Slovenskem*. Splošen in jasen knjižni naslov, na izvirno oblikovanem ovitku, ki z lipovimi listi in podobo (risbo) kozolca toplarja metaforizira bogastvo slovenske etnološke dediščine, obeta bralcu tudi zanimivo vsebino.

Knjigo, ki bi jo lahko v nekem smislu poimenovali tudi priročnik ali leksikon o obrteh na Slovenskem, lahko razdelimo na tri glavne sklope. V prvem sklopu (poglavji *Domača obrt in Razvoj domače obrti na Slovenskem*) predstavi avtor različne vidike pojmovanja obrtnih dejavnosti v preteklosti. Za današnje pojmovanje domače obrti se mu zdijo opredeljitve, ki bi temeljile na stanovskih in krajevnih omejitvah ter na ročnih tehnikah izdelovanja, nesprejemljive. Danes predstavlja domača obrt »celo vrsto delovnih opravil in izdelkov, ki jih ljudje izdelujejo na svojih domovih ali v domačih delavnicah za lastno rabo ali za prodajo.« Avtor nato govori o razvoju domače obrti na Slovenskem v posameznih obdobjih. Ugotavlja, da so bile že v prazgodovini dane osnove za razvoj posameznih obrtnih dejavnosti v srednjem veku, kar naj bi bilo povezano tudi z razvojem trgov in mest. V njih so nastajala obrtna združenja ali cehi, ki so imeli predvsem nalogo zaščititi obrtnike pred konkurenco. Vzporedno so se na podeželju v okviru domačije oziroma družinske skupnosti uveljavljale domače obrti, ki so v prvi vrsti služile potrebam kmečkega prebivalstva. Z drobljenjem posesti in razslojevanjem prebivalstva pa se je domača obrt samo še bolj krepila, saj je predstavljala osnovo za preživljanje predvsem revnejšim prebivalcem. Avtor nato omenja tudi tako imenovane uvedene obrti, ki so se od druge pol. 18. stoletja naprej uveljavljale s priseljivanjem tuje delovne sile (čipkarstvo in slamninarstvo). Upravno pojmovanje domače obrti se je skozi čas močno spreminjalo. Velik pomen za njen razvoj pa je imelo izobraževanje, bodisi preko časopisja, raznih brošur, strokovnih tečajev ali rednega šolstva.

Drugi sklop, ki predstavlja tudi osrednji in najboljše del knjige, bi lahko imenovali pregled posameznih tradicionalnih domačih obrtnih dejavnosti. V njem nam avtor predstavi najbolj razširjene in značilne predstavnike posameznih obrti; lončarje, suhorobarje, pletarje, tkalce, suknarje, sitarje, mlinarje, oljarje, medi-